

Broedende Kieviten op 'Vogelenzang Noord-Oost'

Een intensieve beschermingsoperatie

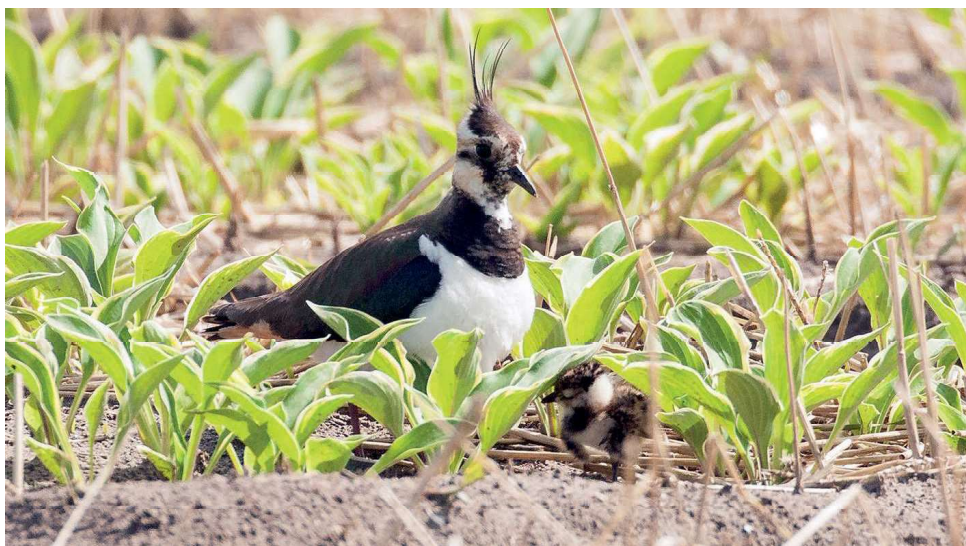
VOGELBESCHERMING ! Geheel onvoorzien vult het plotseling, met hoofdletters en met uitroepetekens, mijn agenda. Het is begin april (2024) en boven de braakliggende bollenpercelen achter mijn huis buitelen baltsende Kieviten dat het een lieve lust is. Op 2 april luidt echter acuut de beschermingsnoodklok. Een trekker met ploeg arriveert voor bewerking van de percelen. Daarmee gaat spontaan 'Project Kievit' van start. Een intensieve operatie van bescherming van nesten en jongen over ruim drie maanden (april-juli). Dit artikel beschrijft beknopt het projectverloop en de resultaten. Een voorbeeld van hoe, door nauwe samenwerking, agrarische belangen en natuurbescherming hand-in-hand kunnen gaan. Een 'handshake' die uiteindelijk, begin juli, meerdere volgroeide kievitsjongen doet uitvliegen.

■ Hans van Lamoen

'Vogelenzang Noord-Oost'

Op de met stro bedekte bollenpercelen rond Vogelenzang broeden elk voorjaar schaars Kieviten. Hooguit enkele paren over een oppervlakte van meerdere tientallen hectaren. Maar dit voorjaar verrast spectaculair.

Begin april liggen op twee van de vier bollenpercelen bekend als 'Vogelenzang Noord-Oost', een ongekend groot aantal kievitsnesten, namelijk meer dan tien bij de eerste telling. Deze percelen liggen sinds het voorgaande najaar braak, zonder bollen en stro.



KIEVIT met kuiken. Foto: Hans van Lamoen



FIGUUR 1: Links: Gekarteerde ligging van de zestien geringde nesten op de percelen II en III. Aangegeven is de tijdsfasering van bewerking van de percelen (I-IV). Rechts: Nest geringd en opgenomen (boven). Geringd nest teruggeplaatst in de kale akker (onder).

Het kale oppervlak, dat spaarzaam is begroeid met kort onkruid, biedt de Kieviten een uitgelezen nestelsterrein.

Nestbescherming

Op 2 april begin ik aan mijn vroege dagelijkse wandeling met de hond. Bij het zien van de trekker met ploeg, besef ik dat al die kievitsnesten verloren dreigen te gaan. Al lopend pieker ik over hun lot, en bedenk een ongewis 'nestring plan': de nesten vatten in een kunststof ring, die voor de ploeg opnemen en dan erachter weer terugplaatsen. Direct na terugkomst overleg ik met de trekkerbestuurder, en die verwijst naar z'n opdrachtgever, firma Heemskerk Vasteplanten B.V. in Noordwijkerhout. Ik neem vervolgens contact op met de Vogelwerkgroep (Chris Brunner) en hij verwijst mij naar de Omgevingsdienst (OD). Na verdere OD-interne doorverwijzing, overleg ik tenslotte met de OD-Zuid Holland-Zuid. Die reageert

met interesse op het uitgelegde beschermingsinitiatief, met het verzoek om geïnformeerd te worden over de uiteindelijke resultaten. Op 5 april heb ik een eerste spoedoverleg met de firma Heemskerk. Later die dag karteer ik met verrekijker (18x50), alle van afstand zichtbare bezette nesten. Het zijn er maar liefst dertien op de middelste twee percelen (P-II, P-III). Die worden vervolgens direct gemarkeerd met van afstand zichtbare stokjes.

Vervaardiging nestring en toepassing

De bedachte ringen blijken niet verkrijgbaar, dus maak ik die met spoed zelf (afmetingen: D 25 cm, H 9 cm, wanddikte 7 mm). Op 7 en 8 april worden, in voorbereiding op het ploegen op P-II en P-III, in totaal zestien nesten van ringen voorzien. Met bijzonder positief resultaat. Alle zestien Kieviten keren terug op hun teruggeplaatste geringde nesten op de kale nog onbewerkte akker (Figuur 1).

Perceelbewerking en planten

De perceelbewerking is een complexe operatie, die per perceel vijf dagen vergt. Het omvat trekkerbewegingen in zes stappen; moren, rotoeggen, ploegen, egaliseren, planten en stro inrijden. Het handmatig planten neemt daarvan drie dagen in beslag. De totale operatie vergt meervoudige nestbescherming handelingen. Bij het moren en rotoeggen wordt sparend om de nesten heen gereden. De geringde nesten worden twee keer opgenomen en teruggeplaatst. Eerst bij het ploegen en een tweede keer bij het planten, bij de nog bezette nesten. Bij het stro inrijden wordt de stroplantmachine gelift bij de dan nog bezette nesten.

De bewerkingen op perceel III, met dertien van de zestien nesten, starten op 9 april. Een intensieve en spannende dag. En het eindresultaat overtreft alle verwachtingen. Ook nu keren na het ploegen alle Kieviten weer direct terug op hun nesten.

Bescherming kievitskuikens

In de kuikenfase staan we vervolgens voor een nog grotere uitdaging. De kuikens zijn nestvlinders, die vrijwel direct na het uitkomen het nest verlaten en zich verspreiden.

Het planten op perceel II gebeurt van 8 t/m 12 april, en op perceel III van 15 t/m 22 april. Over deze periode komen op één na alle nesten uit. De plantploeg wordt geïnstrueerd om alert te zijn op aanwezigheid van kuikens in de plantbanen. Op 17 april worden door hen op perceel III negen kuikens uit plantbanen verzameld, en teruggeplaatst op een reeds met stro ingereden deel.

Broedresultaat

Over de tweede helft van april worden door verrekijkerobservaties, de aantallen en de ontwikkeling van de kuikens dagelijks gemonitord. Geleidelijk wordt duidelijk dat het aantal jongen verontrustend snel afneemt. En eind april worden geen doorontwikkelden jongen meer waargenomen. Voor het verlies zijn meerdere mogelijke oorzaken aan te wijzen. Predatie, voedselgebrek, en verdrinking (door te steile slootranden). Predatie door (roof)vogels is de meest aannemelijke hoofdoorzaak van het kuikenverlies. Zwarte Kraaien, Blauwe Reigers, Zilverreigers en Buizerden worden dagelijks op en rond de percelen gezien. Incidenteel ook Sperwer en Slechtvalk. Gevallen van predatie van kuikens zijn niet direct waargenomen.



FIGUUR 2: Links: Geringd nest, teruggeplaatst in de zojuist geploegde akker
Rechts: Kievit teruggekeerd op het geringde nest.



FIGUUR 3: Links: Door de plantploeg opgenomen kuikens, teruggeplaatst op een met stro ingereden deel. Rechts: Kuikens (2) verlegd uit een rijspoor bij stro-inrijden

Gebrek aan voedsel (insekten) op de omgeploegde en met stro ingereden akker, lijkt intuïtief een mogelijke bijkomende factor. In het water vallen van kuikens is een paar keer daadwerkelijk waargenomen, waarbij die zijn opgevisst en teruggeplaatst. Dus de teleurstelling eind april is groot. Zijn dan alle beschermingsinspanningen helemaal voor niets geweest? Gelukkig niet, zo blijkt als de Kieviten blijven en dertien kievitparen begin mei tot een tweede legsel

komen. Ook deze dertien tweede legsel nesten worden weer gekarteerd en gemarkeerd (Figuur 4).

Broedresultaat (tweede legsel)

Monitoring van de nesten en van de kuikens in mei en juni, wordt uitsluitend verricht van afstand met de verrekijker, om verstoring te vermijden. Het totaal aantal uitgekomen kuikens eind mei wordt geschat op tussen de twintig en dertig.



FIGUUR 4: Links: Gekarteerde dertien 'tweede legsel' nesten op de percelen II, III, en IV (begin mei) Rechts: Kievit op tweede legsel nest in plantbed met uitlopende Hosta's (Hartlelies) (21 mei).

Beschermingsmaatregelen worden ook nu weer genomen. Op 23 mei en op 30 mei worden de percelen gespoten voor bestrijding van onkruid. Daarbij rijd ik als spotter mee op de trekker, en zijn zo meerdere kuikens opgenomen uit de rijsporen.

Nu worden wel meerdere doorgroeiende kuikens waargenomen. Laat in juni hebben naar schatting 5-10 kuikens, het 'vliegvlug' stadium bereikt. En begin juli zijn uiteindelijk alle Kieviten (oud en jong) van de percelen vertrokken.

Voor het betere broedresultaat van de tweede legfels zijn vermoedelijk twee factoren van belang. Het geleidelijk uitgroeien van de Hosta's geeft de kuikens in deze fase veel meer dekking. Dit in contrast met de nagevoeg afwezige dekking voor de eerste legfel kuikens in april. Voorts is het intuïtief aannemelijk, dat in de warmere maanden mei en juni in de uitgroeïende Hosta plantbedden, geleidelijk meer eetbare insecten voorkomen.

Conclusie

De bedachte 'nestring' methode blijkt bijzonder betrouwbaar en doeltreffend.

Die heeft zeker goede potentie voor vervolgtesten en mogelijk voor bredere toepassing in de akkerbouw voor nestbescherming van (akker)Kieviten en andere weidevogel soorten. Het volledig verlies van alle kuikens uit het eerste legfel lijkt voornamelijk te wijten aan predatie, en mogelijk ook aan voedselgebrek. Een vergelijkbaar negatief broedresultaat wordt beschreven in lopend onderzoek van 'akkerkieviten' in het Buitenland van Rhoo (ZH)(1). Daarin wordt voedselgebrek aangemerkt als de primaire factor voor 'eerste legfel' kuikenverlies (tot 100%).

Het project toont, dat in goede samenwerking effectieve beschermingsmaatregelen kunnen worden getroffen, zelfs in een complexe langdurige perceeloperatie. Het pro-

ject is gedocumenteerd in een uitgebreid (24 pag) verslag (2), dat voor informatie mede is verstrekt aan de Omgevingsdienst Zuid-Holland en aan de Vogelwerkgroep. Relevant daarin zijn met name de twee volgende adviezen:

1. Het routinematig maken van broedvogelinventarisaties, voorafgaand aan de start van perceelbewerkingen in het broedseizoen (maart t/m juli).
2. Het nemen en documenteren van noodzakelijke maatregelen voor bescherming van nesten en kuikens.

Er rest en overheerst uiteindelijk een positief en dankbaar gevoel. Dat dit 'Project Kievit', tegen de verdrukking in, enkele jonge Kieviten heeft kunnen toevoegen aan de al decennia zorgelijk afnemende Nederlandse populatie.

Bronvermelding

1. C. Fokker (2024): 'Akkerkieviten, hoe doen die het eigenlijk?' Sovon 'Landelijke Dag 2024'
2. H. van Lamoen (2024): Kieviten op Vogelenzang Noord-Oost, een lang en leerzaam broedseizoen.

Geïnteresseerden kunnen het uitgebreide projectverslag opvragen bij Hans van Lamoen, hans@lamoen.com